

НЯКОИ ЕФЕКТИ ОТ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА МИНИ В ЧЕРНО МОРЕ ВЪВ ВОЙНАТА МЕЖДУ РУСИЯ И УКРАЙНА

Красимир Костадинов

Военна академия „Георги Стойков Раковски“

Резюме: В доклада са разгледани особеностите на събитията в Черно море във войната между Русия и Украйна. Акцентирано е върху използването на минно оръжие от двете воюващи държави, изнесените данни за използвани мини и опасността за корабоплаването от тази дейност. Анализирани са хидрологичните особености на Черно море и каква е опасността за корабоплаването от свободно плаващи мини.

Ключови думи: морски мини; война Русия – Украйна; минна опасност, минна война

Увод

Войната между Русия и Украйна, която избухна на 22.02.2022 г., доведе до екстремно влошаване на средата за сигурност в региона и Източна Европа. Черно море, като част от този регион, притежава някои специфични характеристики, които го правят както зона с особен интерес, така и зона, в която действат специфични политико-административни и правни норми. В този смисъл Черно море е воден басейн, излаз на който имат няколко държави – България, Турция, Грузия, Русия, Украйна и Румъния. Съгласно Конвенцията на Организацията на обединените нации (ООН)

по морско право и закона за морските пространства и вътрешните морски води тези морски пространства се разпределят на зони (териториални води, прилежаща зона и изключителна икономическа зона), в които всяка от държавите има определени права. От изброените зони само териториалните води са акватория, която се счита за продължение на територията на страната, т.е. навлизането, преминаването и пребиваването в нея става само с разрешението на държавата. Териториалните води се простират на 12 морски мили (около 22 километра) навътре в морето, измервано от брега. В останалите зони може да пребивава всеки плавателен обект по всяко време, като спазва изискванията на Конвенцията на ООН по морско право. В тези зони може, и при определени условия е необходимо, да се поставят мини или да се изградят минни постановки. За тази цел се използват различни технически средства и носители, които имат възможности за транспортване, подготвяне и позициониране на конкретния вид и тип морска мина. Самото поставяне е необходимо да става на важни за движението на корабите места, като подходи към пристанища и проливи, направления, по които се очаква преминаване на неприятелски кораби. Задължително предварително се изготвя план за минната постановка и документиране на координатите на миниране.

Изложение

Използването на минно оръжие се характеризира със своето сковаващо действие, произтичащо от очакването за настъпване на събития със силни негативни последици. Мините са изключително ефективно оръжие със способността си да повреждат или потапят кораби, блокират подходи за пристанища и цели морски райони, ограничават потока от ресурси и стоки, което като стойност е несъизмеримо със стойността на мините. В този смисъл морските мини са относително евтино и в същото време високо ефективно оръжие, което позволява на по-слабите флотове да се противопоставят на по-силните. Предимствата и благоприятните условия за защита, които създават морските мини и устройването на минни заграждения на подходите към пристанища и десантодостъпни райони се използват от страни, намиращи се в предвоенна ескалация или във военен конфликт. В този смисъл и двете воюващи държави – Украйна и Русия, използват морските мини като средство за сковаване и блокиране действията на противника.

Както всяка държава, която цели да защити крайбрежието си от морски десанти, така и Украйна е устроила минни постановки в подходите към

десантодостъпните райони и важните си пристанища. За тази цел украинските въоръжени сили използват противодесантни морски мини. Тези мини са произведени в бившия Съветски съюз и тяхното предназначение е да възпрепятстват десантните кораби при подхода им към брега. Те са с 53 см диаметър и 20 кг боен заряд, задействат се от 3 галваноударни рога, нямат батерия и могат да бъдат в положение на готовност много дълго време.

В началото на военните действия, когато Военноморските сили от Черноморския флот на Русия извършват активни действия в северозападната част на Черно море и западното крайбрежие на Азовско море в акваторията на Украйна, също са изнесени данни за използване на такива мини от руската страна. Целта на това миниране е блокиране на военните кораби на Украйна в пристанищата. От тези сведения става ясно, че и двете воюващи държави активно използват морски мини за изпълнение на конкретни задачи и постигане на определени цели.

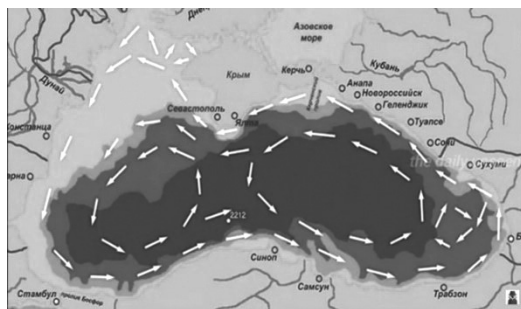
През месец март 2023 г. 420 броя от тези мини се откъсват и дрейфуват, носени от морските течения. Причините за откъсването могат да бъдат от различен характер: бурно море, неправилно поставяне и закрепване или умишлено свободно пускане и използване на минната опасност за пропагандни цели. Всяка от страните обвинява другата, за използване на мините, с което застрашава корабоплаването в района. Според руска медия мините са пуснати на вода в периода 24 февруари – 2 март от украински кораби, като 50 от тях са в Азовско море и 370 в Черно море. Украинците твърдят, че те не разполагат с такива мини и, че същите са пленени от Русия при анексирането на полуостров Крим. При всички случаи тези твърдения са част от мащабната информационна война между двете страни, но е логично да се счита, че мините са се откъснали от котвите и са били част от предварително устроена минна постановка, защитаваща от морски десанти бреговете на Украйна.

Според командира на Военноморските сили контраадмирал Михайлов загражденията с такива мини се правят със стоманени проволки с дебелина 8,5 мм и опасността те да се скъсат при буря е много малка. Метеорологична справка показва, че от 15 до 21 март 2023 г. вълнението на морето по крайбрежието е било 2 – 3 бала, а на 18 и 19 март в открито море е достигало 3 – 4 бала, което е далеч от силните щормове в Черно море.

Независимо кой е поставил морските мини, след тяхното откъсване опасността за корабоплаването, не само в районите на миниране, а в много по-голяма част от водния басейн се увеличава многократно. Безспорен е фактът, че независимо дали са умишлено поставени в определени райони

или са свободно хвърлени в морето, то са налице свободно плаващи и носещи се от морските течения мини.

Една от характеристиките на Черно море са характерните крайбрежни течения, циркулиращи обратно на часовниковата стрелка (фиг. 1).

Фигура 1. Водни течения в Черно море

От показаното изображение на фигурата е видно, че в района на военния конфликт течението на водата е от север на юг, успоредно на крайбрежието и циркулиращо обратно на часовниковата стрелка в дълбоките води. Този начин на движение на водните маси увеличава и придвижва плаващите свободни тела в тази посока, като ги концентрира в района на Босфора. По този начин основната част от откъснатите морски мини, от морския район на бойни действия, се носят свободно от морската вода и покрай бреговете на Румъния и България достигат до пролива, през който единствено става влизането и излизането на кораби в Черно море.

Системата за разделно движение на корабите, както и навигационните известия до мореплавателите, представляват проверени и сигурни маршрути и информация до корабите, които гарантират и осигуряват безопасността на корабоплаването. В този смисъл сведенията за наличие на мини и степента за минна опасност трябва да са точни, своевременни и да отчитат специфичните особености на морето. Едновременно с добиването на такава информация се извършват и мероприятия и дейности за проверка на морските коридори определени от системата за разделно движение на корабите. Военноморските сили, като структура притежаваща способности за извършване на тези дейности, извършват регулярни и целевидни проверки за наличие на мини (фиг. 2).

От фигура 2 е видно, че голяма част от териториалните води на Република България са обхванати и в тях са извършват противоминни дейст-

Фигура 2. Райони за проверка от Военноморските сили за наличие на мини.

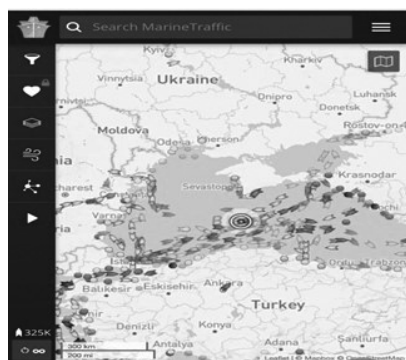
вия от противоминните сили на Военноморските сили. Под формата на учения или целенасочено се извършват постоянни проверки за наличие на мини по транспортните коридори, които минават по нашето крайбрежие. В проверките участие вземат не само противоминни кораби, а и вертолети, които извършват основно визуална проверка за плаващи мини.

Въпреки военните действия и ограниченията в корабоплаването, корабният трафик продължава да се осъществява, Неговият интензитет е променен значително и е свързан основно с търговски кораби, които извършват экспорт или импорт на стоки и суровини от или до черноморските държави. Търговският обмен между черноморските държави и останалия свят остава. Новото в тази ситуация

е значителното нарастване на стойността на транспортирането. Това нарастване се дължи както на повишаване стойността на услугата, така и на значително увеличение на застраховките на стоката и кораба. Според контраадмирал Кирил Михайлов стойността на застраховката през 2023 г. се е увеличила с 10 пункта – от 2 пункта преди да започнат военните действия сега е 12 пункта. Промяната на корабния трафик се свързва и с намаляване на броя на военните кораби, които се намират в Черно море. Това се налага от изискванията на Конвенцията от Монтрьо и произтичащата забрана на Турция през проливите да преминават военни кораби на държави, които нямат излаз на Черно море.

Както беше отбелязано, единственият морски път за влизане и излизане в Черно море е проливът Босфор. От фигура 3 е видно, че трафикът се насочва покрай западното крайбрежие, южното крайбрежие и през централната част на морето към Русия. Точно в тези райони, и особено в района на Босфора, става активната циркулация на водни маси и прена-

сянето от морските течения на свободно плаващи мини. Това води до увеличаване на минната опасност и вероятност от натъкване на кораб на мина. Наложително е да се извършват периодични проверки за наличието на мини, както и да се следят морските течения за пренасяне на такива. В тази връзка с цел намаляване на минната опасност и гарантиране на безопасното корабоплаване на 11 януари 2024 г. България, Румъния и Турция подписаха меморандум за започване противоминна операция. Противоминните действия са насочени основно към търговските пътища за корабоплаване и в териториалните води, и изключителната икономическа зона. Извършваните действия няма да пречат на движението на търговски кораби.

Фигура 3. Моментна снимка на корабния трафик в Черно море (2023 г.)

Като резултат от представените факти и данни могат да бъдат формулирани следните **изводи**:

- Русия и Украйна, като воюващи държави, активно използват морски мини (особено в първия период на войната), за да бъдат сковани действията на противника в морските зони.
- Поради различни причини във водите на Черно море има немалко свободно плаващи морски мини.
- Наличието на свободно движещи се морски мини оказва значително негативно въздействие, затруднява свободното корабоплаване и се явява основен риск за сигурността на корабите.
- Увеличеният риск за корабоплаването е основната причина за увеличаване на транспортните и застрахователни разходи за корабособствениците и оказва влияние върху икономиката и индустрията на черноморските държави.

Заключение

Провеждането на военни действия в морски акватории неминуемо води до използване на морски мини от участниците в конфликта. Използването на такива средства за въздействие, пък от своя страна, създава условия за затрудняване и дори блокиране не само на военните кораби, а

на всички плавателни средства. Рискът за корабоплаването се увеличава многократно, което рефлектира върху икономическите характеристики на морските превози.

Ето защо е необходимо да се извършва постоянен мониторинг и проверка за наличие на свободно плаващи мини. Такива проверки се извършват по маршрутите на системата за разделно движение и в териториалните води на съответната държава. По този начин се гарантира свободата на корабоплаването и свободното движение на хора и товари по море. Българските Военноморски сили притежават такива способности и успешно изпълняват поставените им задачи за борба с морските мини.

БЕЛЕЖКИ

1. *News.bg*. [online]. Достъпно на: <https://news.bg/int-politics/ukrayna-preduprezhdava-za-mini-po-kraybrezhieto-na-chno-more.html>

2. *Maritime.bg*. [online]. Достъпно на: <https://www.maritime.bg>

3. *News.bg*. [online]. Достъпно на: <https://news.bg/int-politics/ruskite-voenni-ukrainska-mina-e-dreyfiralav-chno-more.html>

4. *Obektivno.bg*. [online]. Достъпно на: <https://obektivno.bg/rusiya-predupredi-za-opasnost-ot-mini-v-chno-more> 5. Достъпно на: <https://www.dw.com/bg>

6. *BGNES*. [online]. Достъпно на: <https://bgnes.bg/news/tri-mini-otkrikha-v-chno-more-dve-ot-takh-do-blgaria>

SOME EFFECTS OF THE USE OF MINES IN THE BLACK SEA IN THE WAR BETWEEN RUSSIA AND UKRAINE

Abstract: The report examines the specifics of the events in the Black Sea in the war between Russia and Ukraine. Emphasis is placed on the use of mine weapons by the two belligerent states, the exported data on mines used and the danger to shipping from this activity. The hydrological features of the Black Sea are analyzed and what is the danger to shipping from free-floating mines.

Keywords: sea mines; Russia – Ukraine war; mine danger; mine war

Captain Dr. Krasimir Kostadinov, Assoc. Prof.

ORCID iD: 0000-0003-1107-5895

Rakovski National Defence College

82, Evlogi i Hristo Georgievi Blvd.

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: k.kostadinov@rndc.bg